

Gymnasieelevers opfattelse af vigtigheden og brugbarheden af fransk og spansk

Indledning

Igennem de seneste år har flere af de danske universiteter måttet lukke deres sproguddannelser pga. et faldende optag. Samtidig udtrykkes der bekymring for, at færre og færre gymnasieelever vælger fremmedsprogsgene til (Richter 2019). Denne bekymring inspirerede os til at undersøge gymnasieelevers motivation bag deres valg af fremmedsprog samt deres opfattelse af vigtigheden og brugbarheden af disse. Hvilke motivationsfaktorer indgår, når gymnasieelever vælger fremmedsprog, og hvordan vurderer de selv vigtigheden og brugbarheden af disse sprog? Ved at besvare disse spørgsmål kan man muligvis blive klogere på, hvordan fremmedsprogslærere kan optimere deres sprogundervisning og øge motivationen blandt deres elever, så flere vælger fremmedsprogsgene til i fremtiden. Vores undersøgelse tager udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse med opfølgende interviews på seks gymnasier fordelt i hovedstadsområdet. Artiklen fokuserer på fremmedsprogsgene fransk og spansk.

EVA FRISDAHL STAAL
Cand.ling.merc., tekstforfatter
Teknologisk Institut
eva.frisdahl@gmail.com

ISABELLA BREDBJERG
Cand.ling.merc., folkeskolelærer
Sankt Josef Skole
isabellabredbjerg@gmail.com

Vi ser nærmere på gymnasieelevers opfattelse af vigtigheden og brugbarheden af fremmedsprogsfagene fransk og spansk ved at komme ind på følgende temaer: Metode og undersøgelsesdesign, Indre og ydre motivation, Fordomme og stereotyper, Brugbarheden og vigtigheden af fremmedsprog, Struktureringen af fremmedsprog-undervisningen for til slut at sammenfatte vores resultater og vigtigste pointer.

Metode og undersøgelsesdesign

Undersøgelsen og analysen er udformet på baggrund af følgende teoretikere: Deci & Ryan (1985) om indre og ydre motivation, Kuschel & Zand (2007) om fordomme og stereotyper, Risager (1998) om kulturforståelse i sprogundervisning og Canale (1993) om kommunikativ kompetence og fremmedsprogsdidaktik.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i en kvalitativ og kvantitativ spørgeskemaundersøgelse med 198 respondenter på seks forskellige gymnasier i hovedstadsområdet. Dertil har vi udført fire interviews med udvalgte respondenter som en uddybning af svarene fra spørgeskemaundersøgelsen for at nuancere data.

På hvert gymnasium har vi respondenter fra to forskellige klasser, hvor én af dem har en sproglig studieretning og den anden en ikke-sproglig studieretning. Målgruppen er sammensat sådan, at den ene halvdel af de sproglige respondenter har fransk på højniveau og den anden halvdel spansk på højniveau. Fordelingen af vores respondenter er, at 78,8 % er på 2. årgang og 18,7 % er på 3. årgang. 39,1 % af respondenterne har fransk, 33,2 % har spansk, 27,2 % har tysk og 0,4 % har italiensk. I denne fordeling er både elever med en sproglig studieretning og en ikke-sproglig studieretning.

På baggrund af teorien har vi udformet et spørgeskema med 32 overordnede spørgsmål, der består af både lukkede og åbne spørgsmål. Disse spørgsmål er inddelt i følgende kategorier: demografiske spørgsmål, fordomme og stereotyper, kendskab til kulturer ifm. fremmedsprog og didaktik.

Indre og ydre motivation

I undersøgelsen har vi valgt at se på indre og ydre motivation hos gymnasieelever med forventningen om, at det kan være med til at påvirke deres valg af studieretning.

Deci og Ryan (1985) karakteriserer den *indre motivation* som et menneskes indre drivkraft til at ville lære eller opnå noget bestemt.

Det er altså ønsket om at få en indre tilfredsstillelse, der er kendetegnet ved den indre motivation. Den *ydre motivation* drives derimod af ydre motivationsfaktorer, der kan dreje sig om, hvilke goder man kan få ud af at lære noget bestemt. Disse faktorer kan bl.a. være ros, gode karakterer, forfremmelse og at få et godt job (Deci & Ryan 1985).

I forhold til sprogtilegnelse dækker den *indre motivation* over at vælge et fremmedsprogsgang pga. faktorer såsom ønsket om at kunne rejse og kommunikere og dermed blive en del af et givent sprogfællesskab. Den *ydre motivation* dækker over faktorer såsom at skulle bruge faget for at få adgang til højere uddannelse, et højere karaktergennemsnit osv.

Gennem undersøgelsen ser vi, at der er en sammenhæng mellem motivation, og hvilken studieretning respondenterne har valgt. De sproglige respondenter har en tendens til at have en indre motivation for at have valgt deres fremmedsprog, hvorimod de naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige respondenter i højere grad drives af ydre motivation. Interviewpersonerne med sproglig studieretning lægger vægt på et ønske om at blive flydende og kunne kommunikere frit med folk fra det givne sprogfællesskab, mens interviewpersonen med naturvidenskabelig studieretning lægger vægt på ydre omstændigheder, såsom at det var et krav at vælge et fremmedsprogsgang for at gennemføre gymnasiet på den ønskede linje, eller at føle et ydre pres, fordi alle andre havde valgt et specifikt fremmedsprog.

Dog ser vi også, at respondenterne kan være drevet af både indre og ydre motivationsfaktorer på én og samme tid, når de beskriver, hvorfor de har valgt deres fremmedsprogsgang. Flere med sproglig studieretning beskriver, at de også har valgt sprogfaget, da de håber, det vil give dem adgang til en specifik universitetsuddannelse eller en international karriere. På baggrund af interviewene argumenterer vi derfor for, at der ikke nødvendigvis er tale om en dikotomi af modsætninger, men snarere et kontinuum, hvor eleverne kan være mere eller mindre motiverede af både indre og ydre faktorer i deres ønske om at lære et sprog.

Fordomme og stereotyper

Ud over at se på den indre og ydre motivation som en faktor for påvirkning af valg af fremmedsprog finder vi det interessant at se på, hvorvidt potentielle fordomme og stereotypiske forestillinger hos eleverne kan påvirke deres syn på fremmedsprogsgangene og dermed deres motivation for at lære fransk eller spansk. Ifølge kategorise-

ringsteorien fra Kuschel & Zand (2007) er fordomme og stereotyper et direkte resultat af menneskets behov for at kategorisere andre personer på baggrund af forudindtagede forestillinger om fx bestemte sprogfællesskaber eller befolkningsgrupper. Hvis det er tilfældet, vil det være en af de faktorer, som sproglærere med fordel kan fokusere på at nedbryde i deres undervisning.

Størstedelen af respondenterne svarer enten “nej” eller “ved ikke”, når de bliver spurgt ind til, hvorvidt deres tanker om hhv. fransk- og spansktalende personer påvirkede deres valg af fremmedsprog i gymnasiet. Dog ser vi ifm. det halvåbne spørgsmål *Hvordan vil du beskrive en spansktalende person? (udseende, væremåde, typiske kendetegn osv.)* – og ligeledes for fransktalende personer – at en stor del af respondenterne tyer til stereotype forestillinger, når de skal beskrive personer fra de to sprogfællesskaber. Et gennemgående tema er, at respondenterne associerer fransktalende personer med negative ord såsom “snobbede” og “arrogante”, mens de beskriver at have valgt faget, fordi de synes, at det er “smukt” og “elegant”. Samtidig associerer respondenterne typisk de spansktalende personer med positive ord som “glade” og “energiske”, og de vælger faget, fordi de synes, at kulturen er “festlig” og “familiær”. Der kan derfor være tale om en sammenhæng mellem elevernes opfattelse af de franske og spanske sprogfællesskaber og deres valg af sprogfag. Dog skal man være opmærksom på, at formuleringen af spørgsmålet kan lede respondenterne hen imod stereotypiske associationer og forestillinger, hvorfor svarene skal tolkes med forsigtighed.

Hvis elever påvirkes af stereotype og fordomsfulde indtryk af fransktalende og spansktalende personer, bliver sproglæreren sat i en vigtig rolle i arbejdet for at nedbryde disse forudantagelser. I svarene til førnævnte spørgsmål ser vi, at respondenterne opdeler fransktalende og spansktalende personer efter nationalitet, hvilket tyder på, at de er konforme og opdeler sprog efter geografi og kultur som en fastforankret enhed frem for at lave en mere finmasket kulturel opdeling. Risager (1998) beskriver emnet i sin teori om de fire kulturdidaktiske tilgange til fremmedsprog. De fire tilgange består af *den fremmedkulturelle tilgang*, *den interkulturelle tilgang*, *den multikulturelle tilgang* og *den transkulturelle tilgang*. Med *den fremmedkulturelle tilgang* undervises der i kultur som monokultur uden fokus på interkulturelle aspekter. I *den multikulturelle og transnationale tilgang* undervises der derimod i kultur og sprog som værende uafhængigt af et geografisk område, og i at finde ligheder på tværs af nationaliteter og områder (ibid.). Ser vi på resultaterne om, at respondenterne er konforme, kan det altså indikere, at der ved en forudindtaget holdning,

og derved en stereotyp tilgang til sprog, er behov for mere fokus på en multikulturel og transnational tilgang, når sprogundervisningen på gymnasierne starter. På den måde kan gymnasielæreren hjælpe til nedbrydelse af fordomme og stereotyper for hhv. fransktalende og spansktalende personer (ibid.).

Brugbarheden og vigtigheden af fremmedsprogsgag

Vi er interesserede i at vide, om der er en sammenhæng mellem, hvor brugbart man synes, ens fremmedsprogsgag er, og hvor godt informeret man er om, hvilke kompetencer man faktisk tilegner sig i undervisningen. Derfor spørger vi ind til, om eleverne føler, at deres lærer bruger tid på at forklare dem, hvad deres fremmedsprog kan bruges til. Hvis respondenterne ikke føler, at deres lærer fortæller dem, hvad de skal bruge fremmedsprogskompetencer til, kan det måske være svært for respondenterne at vurdere, om det er vigtigt for dem at modtage undervisning i fremmedsprogsgag.

Sammenligner man, hvor godt eleverne føler sig informeret om, hvad de kan bruge fremmedsproget til, med hvor brugbart de synes, det er at kunne et fremmedsprog ud over engelsk, ser der ud til at være en sammenhæng mellem de to faktorer. Respondenter, der svarer, at de føler, deres lærer bruger tid på at forklare dem, hvad deres fremmedsprogsgag kan bruges til, svarer også i højere grad, at de er enige i, at det er vigtigt at have et fremmedsprogsgag ud over engelsk.

Samtidig bad vi respondenterne rangere de obligatoriske fag i gymnasiet's fagrække på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er mindst brugbart og 10 mest brugbart. Overordnet set placerer respondenterne fremmedsprogsgagene som ikke særligt brugbare i den sammenlagte rangering af de obligatoriske fag. Det indikerer, at der er behov for mere fokus på brugbarhed i fremmedsprogsgagundervisningen. Dog ser vi, at de respondenter, der har en sproglig studieretning, generelt placerer fremmedsprogsgagene som mere brugbare end de respondenter, der har en anden studieretning.

Der lader altså til at være en sammenhæng mellem at finde sit fremmedsprogsgag brugbart, når man føler sig velinformeret om, hvilke kompetencer man tilegner sig i undervisningen, og hvordan man kan bruge dem nu og senere i livet. For at øge elevernes opfattelse af, hvor brugbare fremmedsprogene er, kunne man forestille sig, at sproglærerne kunne bruge mere tid på at forklare og beskrive, hvilke sproglige og interkulturelle kompetencer de får fra undervisningen, og hvordan disse kan bruges i elevernes fremtid.

Strukturering af sprogundervisningen

Med inspiration fra Canale (1983) og hans udfoldelse af begrebet “kommunikativ kompetence”, som udgøres af de fire kompetencer: grammatisk kompetence, sociolingvistisk kompetence, diskursiv kompetence og strategisk kompetence, har vi spurgt ind til den sprogundervisning, som respondenterne bliver udsat for i gymnasiet. I den forbindelse bad vi dem angive, hvor meget de forskellige undervisningsformer såsom tavleundervisning, gruppearbejde, pararbejde og individuelt arbejde fylder, samt hvor meget de forskellige aktiviteter som fx grammatikøvelser, oversættelsesøvelser, lytteøvelser, fremlæggelse, oplæsning, diskussion og rollespil fylder. Dette for at undersøge, hvilken type sprogundervisning de modtager i gymnasiet, og om der kan være en sammenhæng mellem undervisningen, og hvor svært/let respondenterne finder fremmedsprogsfagene.

Ifølge respondenternes besvarelser er der noget, der tyder på, at den fremmedsprogsundervisning, som de modtager, er præget af det strukturalistiske paradigme, hvor deduktive grammatik- og oversættelsesopgaver kombineret med tavleundervisning fylder meget, altså det, som Canale betegner som knowledge-oriented-tilgang (Canale 1983). Respondenterne ytrer et ønske om mere kommunikativ undervisning med mere fokus på sproglig udfoldelse og mindre fokus på grammatik, altså det, som Canale betegner som skill-oriented-tilgang. Ifølge Canale bør effektiv sprogundervisning inkludere både knowledge-oriented og skill-oriented aktiviteter fra starten, hvis eleverne skal blive kommunikativt kompetente (ibid.). Ifølge vores resultater kan respondenternes sprogundervisere med fordel inkludere mere skill-oriented aktiviteter i deres sprogundervisning, hvis de vil have mere motiverede fremmedsprogslever.

Sammenfatning

Da undersøgelsen viser, at de elever, der føler sig godt informeret om, hvad de kan bruge deres fremmedsprogsfag til, har en tendens til at finde fagene mere brugbare, kan vi konkludere, at sproglærere i folkeskolen og gymnasiet med fordel kan bruge mere tid på at informere deres elever om de kompetencer, de tilegner sig gennem sprogundervisningen, og hvordan disse kan blive brugbare fremadrettet. På den måde kan man muligvis skabe en større tilslutning til sprogfagene og sikre sig, at flere vælger fagene til i de danske gymnasier.

Dertil kan sproglærerne med fordel huske, at eleverne kan være

motiverede af forskellige faktorer, og at det derfor er vigtigt at fokusere på både indre og ydre motivationsfaktorer i undervisningen.

Da undersøgelsen viser, at elever kan være påvirkede af stereotypiske forudantagelser om de spanske og franske sprogfællesskaber, kan sproglærerne med fordel være med til at nedbryde eventuelle fordomme og stereotyper gennem deres undervisning ved at fokusere på den multikulturelle og transnationale tilgang i deres kulturrundervisning.

Samtidig peger undersøgelsen på, at mange elever ønsker en sprogundervisning, der er mere karakteriseret af et funktionalistisk sprogsyn frem for det strukturalistiske. Hvis sproglærere ønsker at skabe et større engagement og udbytte, og dermed motivation, for eleverne, kan de med fordel fokusere mere på at skabe en kommunikativ undervisning ved at afbalancere de knowledge-oriented aktiviteter såsom grammatik og oversættelse med flere skill-oriented aktiviteter i undervisningen, hvor eleverne kan få lov at tale og kommunikere frit på deres fremmedsprog.

Litteratur

- Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. I: Richards, J. C. & Schmidt, R. W. (red.), *Language and communication* (s. 2-27). London: Routledge.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. New York: Plenum.
- Kuschel, R. & Zand, F. (2007). *Fordomme og stereotyper*. København: Frydenlund.
- Richter, L. (2019). Sprogfagenes deroute fortsætter trods den store sprogsatsning. *Information*, 2. december. Lokaliseret d. 13. december 2019 på information.dk/indland/2019/11/sprogfagenes-deroute-fortsætter-trods-store-sprogsatsning.
- Risager, K. (1998). Language teaching and the process of European integration. I: Byram, M. & Fleming, M. (red.), *Language learning in intercultural perspective: Approaches through drama and ethnography* (s. 242-254). Cambridge Language Teaching Library. Cambridge: Cambridge University Press.